

POVEZANOST IZMEĐU PROCJENE SAMOEFIKASNOSTI U IZBJEGAVANJU ČINJENJA KAZNENIH DJELA I RAZINE KRIMINOGENIH RIZIKA I POTREBA¹

Aleksandar Buđanovac
Ljiljana Mikšaj-Todorović
Odsjek za kriminologiju
Edukacijsko rehabilitacijski fakultet

SAŽETAK

Cilj ovoga rada je ispitati mjerne karakteristike i faktorsku strukturu Upitnika za procjenu samoeftkasnosti u izbjegavanju činjenja kaznenih djela (Walters, 1998) i njegovu relaciju s Inventarom za razinu nadziranja (Level of Service Inventory - Revised, LSI-R). Ispitivanje je provedeno na uzorku od 399 muških pravomoćno osuđenih punoljetnih počinitelja kaznenih djela u dobi od 19 do 60 godina, ($M = 31,8$, $SD = 8,22$) koji su u razdoblju od ožujka 2004. do lipnja 2005. prošli kroz Odjel za dijagnostiku i programiranje Službe za programiranje i praćenje izvršavanja kazne zatvora Središnjeg ureda Uprave za zatvorski sustav Ministarstva pravosuđa. Većina ispitanika (28%) osuđena je za djela vezana uz zlouporabu droge, razbojničku krađu (19%), razbojništvo (11%), prijevaru (8%) i ubojstvo (7%). Sva ostala kaznena djela prisutna su u znatno manjim postotcima. Generalna hipoteza bila je da će više razine kriminogenih rizika i potreba biti povezane s lošijom procjenom samoeftkasnosti u izbjegavanju kriminalnog ponašanja. Mjerne karakteristike Upitnika za procjenu samoeftkasnosti u izbjegavanju činjenja kaznenih djela provjerene su statističkim programom *rt7* sadržanom u programskom paketu *IR*. Faktorska analiza upitnika provedena je pomoću programa *SPSS for Windows 13.0*. Povezanost između rezultata na navedenim upitnicima provjerena je Pearsonovom korelacijom pomoću istog programa. Sve mjerne karakteristike Upitnika su zadovoljavajuće, što ukazuje na njegovu primjenjivost u hrvatskim penalnim uvjetima. Rezultati faktorske analize, homogenost Upitnika i korelacije između pojedinih subskala sugeriraju da on mjeri jedan generalni faktor samoeftkasnosti. Korelacijska analiza pokazala je značajnu povezanost između Upitnika i LSI-R. Smjer povezanosti potvrđuje postavljenu hipotezu.

Ključne riječi: teorija životnog stila, samoeftkasnost, kriminogeni rizici i potrebe

1. UVOD

Počinitelji kaznenih djela u procesu promjene kriminalnog životnog stila prolaze kroz iste faze kao i osobe koje žele mijenjati neku drugu vrstu životnog stila. Walters (1990, 1996a, 1996b, 1998), autor teorije kriminalnog životnog stila, rabi jedan od najispitivanijih modela intencionalne promjene ponašanja, a to je transteorijski model Prochaska i Di Clementea (1992) prema kojemu pojedinac sustavno mijenja spremnost za prihvaćanje drugačijeg ponašanja temeljem percepcije ravnoteže između prednosti i nedostataka koje donosi održavanje

novog ponašanja, te prednosti i nedostataka koje donosi sama promjena.

Kad su u pitanju počinitelji kaznenih djela, najčešće nije riječ samo o promjeni ponašanja vezanih uz kršenje zakona, već i mnogih drugih ponašanja povezanih s njihovom kriminalnom djelatnošću.

Promjena se događa u nekoliko osnovnih faza (predkontemplacija, kontemplacija, priprema, akcija i održavanje) i najčešće nema čisti linearni tijek zbog zastoja, povratka u prethodnu ili prethodne faze i slično. Ove su faze bile vrlo prepoznatljive

¹ Ovaj je rad dio projekta 013 - 0000000 - 2383, «Evaluacija teorije kriminalnog i ovisničkog životnog stila u zatvorskim uvjetima» financiranog od strane Ministarstva, znanosti, obrazovanja i športa